

Tieteen ylistys

■ Olli Lehto

Suostuessani *Tieteessä tapahtuu* -lehden pyyntöön kirjoittaa ”Elämäni tietokirjat” -sarjaan huomasi joutuneeni vaikean valinnan eteen. Olen elämäni aikana lukenut ties kuinka monta hyvää tietokirjaa, mutta ajatus panna ne paremmuusjärjestykseen ei milloinkaan ollut juolahtanut mieleeni.

Kun nyt jouduin miettimään lukemaani, totesin tietokirjan ansioiden koostuvan monista, keskenään vaikeasti verrattavista seikoista: kirja voi olla opettavainen, mielenkiintoinen, eri tavoin vaikuttava tai helppo ja hauska lukea. Mitalisijoille kelpuutin lopulta kolme kirjaa, jotka kaikki luin ensimmäistä kertaa kauan sitten. Valintaan ovat voineet vaikuttaa kertyneet ikävuoteni, joiden seurauksena muinaiset tapahtumat ovat saaneet lisääntyneen painon muistissani, samoin kuin kokemani toinen maailmansota, jonka tapahtumat jatkuvasti askarruttavat mieltäni.

Näistä kolmesta kirjasta on ilmestymisjärjestyksessä ensimmäinen Eve Curien kirjoittama elämäkertateos *Äitini, Marie Curie*, jonka suomenkielinen käännös julkaistiin 1938. Toinen suosikkini on Winston Churchillin kuusiosainen tyyliään loisteliaa historiateos *The Second World War*, jonka tekijä ei mielestäni suotta saanut kirjallisuuden Nobel-palkintoa; ensimmäinen osa ilmestyi 1948, viimeinen 1954. Kolmas erityiseen suosiooni päässyt kirja on Edwin Linkomiehen vankilassa 1947–48 kirjoittama *Vaikea aika*, joka kuvaa hänen pääministerikauttaan vuosina 1943–44. Kirja on niin suorakaisen kaunistelematon, että Linkomies kielsi käsikirjoituksen julkaisemisen elinaikanaan. Hänen kuoltuaankaan sitä ei saanut julkais-

ta ennen kuin aikaisintaan vuonna 1970, jona vuonna kirja sitten ilmestyi.

Kultamitalin päädyin antamaan Marie Curien elämäkerralle. Se teki aikanaan nuoreen lukijaansa käsittämättömän voimakkaan vaikutuksen.

Syksyllä 1939, jolloin olin 14-vuotias kouluopika, elettiin Suomessa ahdistavaa aikaa. Moskovassa neuvoteltiin, mutta kun suomalaiset eivät suostuneet Neuvostoliiton vaatimiin alueluovutuksiin ja neuvottelut katkesivat, arveltiin hyväuskoisina, että sillä siitä selvittiin. Siviiliväestön evakuointimääräykset kumottiin, keskeytyksissä ollut koulunkäynti alkoi uudestaan, ja marraskuussa perheemme elämä oli palautunut monin tavoin entiselleen.

Meillä luettiin kotona verrattain paljon. Erityisen valppaana seurasi uusien kirjojen ilmestymistä äitini sisar Saima Linko, joka lainasi äidilleni äskettäin lukemansa Marie Curie -elämäkerran. Muutamaa päivää ennen talvisodan syttymistä satuin näkemään kirjan äitini yöpöydällä ja sulasta uteliaisuudesta aloin lukea sitä, vaikkei se jännittävältä seikkailukirjalta näyttänytkään. Ja ihme tapahtui: vähän pitemälle päästyäni en hevin halunnut päästää kirjaa enää käsistäni. Mutta lukeminen jäi kesken, sillä elämä muuttui yhdellä iskulla. Talvisota puhkesi, Helsinkiä pommitettiin, ja isäni lähetti samana päivänä vaimonsa ja kaksi lastaan leskiäitinsä luo Isoonkyröön. Marie Curie jäi Helsinkiin.

Joulun lähestyessä äiti kehotti minua valitsemaan paikallisesta kirjakaupasta haluamani kirjan lahjaksi. Tein työtä käskettyä mutta tunnustin kotona, että todellinen suosikkini olisi ollut Marie Curie -elämäkerta, jota kaupassa ei valitettavasti ollut. Joululahjajeni joukossa se kui-

tenkin oli: äiti oli kertonut toivomuksestani Helsinkiin, mistä isä oli sen lähettänyt.

Valmisteluna tämän kirjoittamiseen luin kirjan uudestaan palauttaakseni paremmin mieleeni, mikä siinä oli saanut nuoren koulupojan vuosien 1939–40 vaihteessa haltioihinsa. Kirja on jännittävä, radiumin keksiminen vaikeissa olosuhteissa on taitavasti kuvattu, mutta se ei yksistään aiheuttanut poikkeuksellisia tunteitani. Sitä ei tehnyt edes kirjan korkea eettinen sanoma. Einstein on sanonut, että kaikista maailman kuuluisuuksista madame Curie on ainoa, jota maine ei ole turmellut. Mielestäni Marie ja hänen nuorena kuollut puolisonsa menivät vaatimattomuudessaan liian pitkälle. Miksi tuntea mielipahaa Nobel-palkinnosta ja muustakin julkisesta tunnustuksesta?

Kirjan vaikutus on perustunut siinä ilmaistuun tieteen jalouteen ja pyyteettömän tutkimuksen tuottamaan onnellisuuteen. Tällainen viesti sai minussa myönteisen vastaanoton, samoin kuin kirjan ihannoima ohje omistaa elämä työntöelle. Mukaansatempaavaa jännitystä oli kosolti: Marien asettamat rohkeat päämäärät opinhankkimisessa ja tutkimustyössä näyttivät olevan voittamattomien vaikeuksien takana, mutta hellittämättömällä sisukkuudella vaikeudet voitettiin ja tavoitteisiin päästiin.

Niin paljon en voi sanoa, että tämä Marie Curien elämäkerta olisi ollut syynä tiedemiesurani valitsemiseen matematiikassa. Akateemiset opintonsa alkava ei voi etukäteen päättää ruvetta tutkijaksi. Mutta kirja toi esille heräämässä olleita mieltymyksiäni, eikä mikään toinen teos ole ensi lukemalta aikaansaanut yhtä voimakasta tunne-elämystä.

Kirjoittaja on akateemikko.

Seuraavassa lehdessä elämänsä tietokirjoista kertoo Joensuun yliopiston professori Pentti Arajärvi.

SYYSKOKOUS

Tieteellisten seurain valtuuskunta on hyväksynyt syyskokouksessaan 1.10.2008 viisi hallituksen jäsentä kolmivuotiskaudeksi 2009–2011. Hallituksessa jatkavat kansleri, professori **Ilkka Niiniluoto** (Suomalainen Tiedeakatemia) ja professori **Erkki Hollo** (Suomalainen Lakimiesyhdistys). Uusia jäseniä ovat professori **Ari Sihvola** (Teknillisten Tieteiden Akatemia), professori **Henrik Meinander** (Svenska litteratursällskapet i Finland) ja professori **Seppo Laaksonen** (Suomen Tilastoseura). Valtuuskuntaan kuuluu yhteensä 251 tieteellistä seuraa kaikilta tieteen aloilta. Syyskokous jatkui Tieteiden talolla Helsingissä perinteisellä vastaanotolla.

100-VUOTISJUHLAKOKOUS

Suomalaisen Tiedeakatemia juhla-kokous pidettiin Aleksis Kivien päivänä 10.10.2008 Säätytalossa. Tilaisuus päätti tiedeakatemia juhlavuoden, jonka aikana on järjestetty yli 30 tieteellistä kokousta. Juhlapuheessaan tiedeakatemia esimies **Arto Mustajoki** kertoi Suomen tieteen tulevaisuuden haasteista. Satavuotias tiedeakatemia etsii uusia toimintamuotoja. Sen hallitus on päättänyt aloittaa nuorten akatemiaklubin, jonka piiriin kutsutaan määrääjäksi nuoria huippututkijoita, jotka käyvät monitieteellisiä keskusteluita.

Tiedeakatemia jakoi juhlavuotensa päätöstilaisuudessa Eino Jutikkalan rahaston ensimmäiset humanistiseen tutkimukseen tarkoitetut apurahat sekä myönsi ensimmäisen kolmivuotisen Jutikkala-tutkijan rahoituksen dosentti **Maria Lähteenmaalle**; kaikkiaan jaettiin yli 600 000 euroa.